

Ullrich Junker

Rektor luterański Andreas Treiber

**Epitafium dla luterańskiego rektora
Andreasa Treibera, odkryte w kościele
pw. św. Erazma i Pankracego**

© im Dezember 2022
Ullrich Junker
Mörikestr. 16
D 88285 Bodnegg
Tłumaczenie; Dr Józef Zaprucki

NA SZLAKU

Turystyka – Krajoznawstwo – Góry

Magazyn turystyczno-krajoznawczy

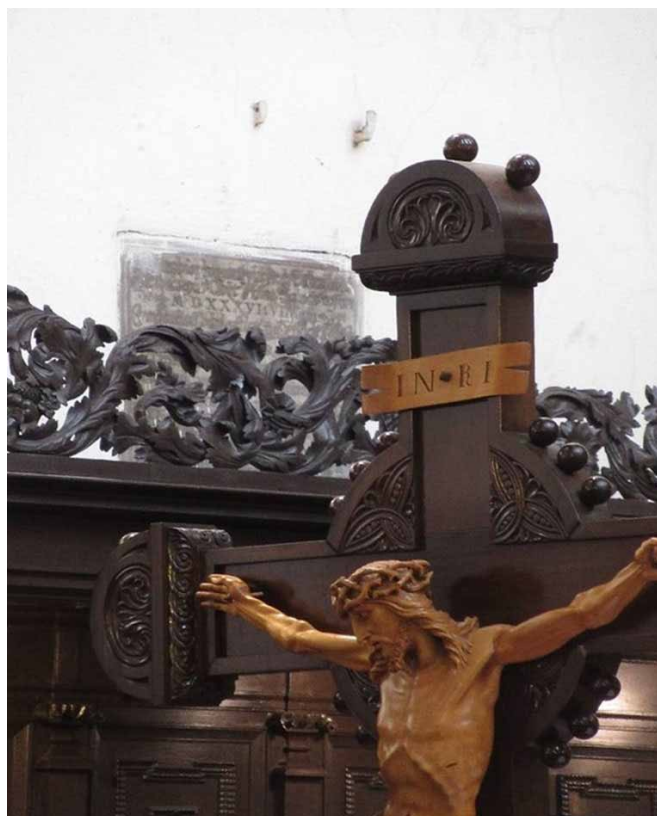

Epitafium dla luterńskiego rektora Andreasa Treibera, odkryte w kościele pw. św. Erazma i Pankracego

To ledwo widoczne epitafium znajduje się po stronie lewej (ewangelicznej) w prezbiterium katolickiego kościoła pw. św. Erazma i Pankracego w górnej części stali, jest to epitafium poświęcone zmarłemu w roku 1536 rektorowi Andreasowi Treiberowi. Ledwo można je dostrzec poprzez akantowy ornament. Andreas Treiber był od 1526 do 1536 roku rektorem luterńskiej szkoły elementarnej w Jeleniej Górze. Żaden z jeleniogórskich kronikarzy, jak Daniel Hensel, Johann Karl czy Moritz Voigt nie wspomina niestety o tym epitafium. W kronice zatytułowanej „Kościoły katolickiej parafii w Jeleniej Górze w Karkonoszach” Hermana Hoffmanna, wydawnictwo Frankes Verlag, Wrocław 1939 znajdują się wprawdzie dogłębnie opisane epitafia z zewnętrznej ściany kościoła, jednakże o epitafium dla Treibera nie wspomniano.

Epitafium znajdujące się w górnej części stali jest zakryte przez wyrzeźbiony w drewnie akantowy ornament, jest zatem prawie niewidoczne. Dwa haki powyżej epitafium mogłyby wskazywać, że wcześniej było ono zasłonięte obrazem i dlatego popadło w zapomnienie, nie znalazłszy wzmianek w kronikach.

Andreas Treiber, rodem ze Lwówka, z płodnej matki wielu uczonych synów. Był on w owym czasie mężem wielce uczonym, na rektora przyjęty anno 1526, by zechciał tę ewangelicką religię, której pierwemu panu Georgowi Langenickelowi, pierwszemu tutaj luterowskiemu pastrowi nauczać, a tu w kościele objaśniać i utwierdzać kazano, młodzieży szkolnej jasno wyłożyć i do głów nakładać. Szkole owej dziesięć lat przewodził, a z ambony często Słowem Bożym budował, jak to Hankins de Sil. Indig. Erud. na stronie 213 zapisał. Umarł on anno 1536 maja dnia szóstego syna Lothara osierociwszy, który to w tutejszym kościele farnym epitafium przysposobić kazał co brzmi, jak następuje:

Epitafium dla Andreasa Treibera

Republ: obiit Anno Salutis nostræ M. D. XXXVI. VI Maji:
cum Inventati scholasticæ Annos X. fideliter præfuchet,
Lux Evangelii cum purior orta refulsit,
Accessitq̃ Decus, q̃vōd fuit ante, Scholis
Tradidit hic Pueris Arte TREJBERUS honestus
Sæpius et populo Dogmata sancta DEI.
LOTHAR TREJBER Civis Vratisl.
F. Parenti cariss Piet. E. P.

Gdy to miejsce święte światłości słowa płomiennej zaznało
To i w szkole się takż o świetności dawnej wspominało
Treiberus młodych dobrymi naukami uraczył
A lud z ambony świętym słowem zaopatrzy

Tekst Hankego pokrywa się z tekstem Zeller. Jednak żaden z nich nie podaje trzech dolnych wersów epitafium. Na podstawie kroju pisma można przypuścić, że tę część pozostawiono pustą, przeznaczając ją dla wdowy i wryto dopisek w 1573 roku. Epitaphion honoratj virj Andr. TREJBERJ Leobergensis, qvi pie in hac republ. Obiit Anno Salutis nostræ M. D. XXXVI. VI Maji: CVM JNVENTVTJ SCHOLASTICÆ ANNOS X. FIDELITER PRÆFVVISSET. LVX EVANGELII CVM PVRIOR ORTA REFLVSIT, ACCIRSSITQUEN

MARTINI HANKII
DE
SILESIIS
INDIGENIS
ERUDITIS

POST LITERARUM CULTURAM,
CUM CHRISTIANISMI STUDIIS,
ANNO 965 SUSCEPTAM,
AB ANNO 1165 AD 1550.
LIBER SINGULARIS.
Additi sunt sex INDICES.

LIPSIÆ,
Sumtibus CHRISTIANI BAUCHII,
Bibliopolæ Vratislaviensis. M. DCC. VII.

DECVS, QVOD FVIT ANTE, SCHOLIS TRADIDIT HIC
PVERIS ARTES TREJBERVS HONESTVS SÆPIVS ET
POPVLO DOGMATA SANCTA DIE Anno 1573 den 23
Jun. ist auch zu Heuntsch Schidedinig Schmidio..... Treibers
V.lassene Wittwe dem LOTHAR TREJBER Civis
VVratisl[aviensis] F. Parenti cariss Piet . ERF. P. Tłumacze-
nie: Epitaſium dla zacnego Andreasa Treibera ze Lwówka,
który zmarł pobożnie w tej wspólnocie w roku naszego wyba-
wienia 1536, dnia 6 maja. Kiedy wiernie młodzieżą w szko-
le zawiadywał Zabłyśło światło ewangelii znowu, jak gdy-
by czyściej jeszcze zmartwychwstało, I chlubą szkół to się
stało, jako drzewiej już bywało, Zaś Treiber zacny obdarzał
młodych wiedzy kunsztem A częściej jeszcze lud Boga świę-
tym słowem Z kronik dowiadujemy się, że Andreas Treiber
urodził się w Lwówku, od roku 1526 był przez 10 lat rek-
torem w nowej łańcuckiej szkole w Jeleniej Górze, by uczyć
tam ewangelickiej religii, której wcześniej nauczał proboszcz
Georg Langnickel. Także Johann Adam Hensel pisze w swej
„Historii Śląskich Kościołów” o rektorze Andreasie Treibe-
rze z Jeleniej Góry, nie wspomina jednak o epitaſium. W roku
1523 do Jeleniej Góry zawitała reformacja i skłaniający się

1. Andreas Treiber, gebürtig von
Lemberg, eines frommen Mütter vielen
geliebter Sohn. Er war in die selbe Zeit
des geliebten Mann, wurde An. 1526 zum
lectore angeworben, damit er die schule

Religion, welche man von Georgio Lange-
nickelio, als einem frommen Prediger all-
hier, in der Kirche zu erhalten und zu be-
festigen befohlen hatte, in der Schule des Jung-
wärtlich vorzutragen und mit Aufklärung und
guten Worten. Der in dieser Zeit bereits von-
gestandene, hat sich binnen dieser Zeit auch an
der Schule officieell sehr eifrig betheiliget,
wie HANKIUS de Sil. Indig. Grad. p. 213
bezeuget. *) Er starb An. 1536 den 6 May
und hinterließ einen Sohn Lotharium Trei-
berum, welcher ihn in der selbigen Schule
ein Epitaphium setzen ließ mit folgenden
Worten:

Epitaphium honorati Viri ANDREAE
TREJBERS Leobergensis, qui pie in hac

*) In Silesia Cervinontani jam anno 1524 Evan-
gelicam Religionem Georgio Langenickelio, tunc mon-
tano Pastori suo commiserant in templo explican-
dam et confirmandam. Ad eam cum rectius cognosce-
dam tam firmius amplectendam, cui reascentes
literas necessarias judicabant, anno 1526 Rectorem
Juventuti praeſiciebant Andream TREJBERUM, pro
suo tempore satis doctum Virum: per sacras
etiam conciones populo se ſervare ſolentem.

ku protestantyzmowi magistrat, który kilka lat
wcześniej nabył prawo patronatu za 3000 du-
katów, powołał w 1524 roku luterńskiego ka-
znodzieję, magistra Georga Langnickela na
stanowisko proboszcza katolickiego kościoła
farnego. Z kroniki Dawida Zeller, tom 4, do-
wiadujemy się więcej: Andreas Treiber pocho-
dził z Lwówka, z wielodzietnej rodziny. Jego
syn Lothar kazał wyryć epitaſium. Trzy wer-
sy ponad dolnymi dwoma wersami zostały wykona-
ne prawdopodobnie dopiero w 1573 roku. Świadczy

Republ. obit Anno Salutis nostrae M.D.
XXXVI. vi Maji: cum Juventuti schola-
stica Annos X. fideliter praeſuſet.
Lux Evangelii cum purior orta refulſit
Acceſſitq; Decus, quod fuit ante, Scholis.
Tradidit hic Pueris Artes TREJBERUS honestas
Sapient et populo Dogmata sancta Dei.
LOTHAR TREJBER Civis Vratisl.
F. Parenti cariss Piet. ERF.
Als das gute Licht der Welt von an Jelen
Görte brandte
Auch die Schule widerum ihren alten Glan-
ze erstandte,
Hat Treiberus Jüngre Leuthe gute Rüm-
An Brüggebraucht
Und das Licht und Jelenen Lichte von der
Lange off bezeugt.

Kronika Zeller, tom 4 s.64
Akta magistrat Jelenia Góra, syg. 2889

Anno 1536 umarł Andreas Treiber, który od dziesiątki lat młodzieżą sumiennie zawiadywał. Jego epitafium w tutejszym kościele farnym następującej jest treści:

✱(81)✱

Anno 1536. den 6. May starb Andreas Treiber,
 welcher 10. Jahr der Jugend allhier treulich
 vorgestanden. Dessen Epitaphium in allhie-
 ger Pfarr-Kirche, folgende Schrift führete:
 Epitaphion honorati Viri, ANDREÆ TREIBERI,
 Leober. qvi pie in hac Repub. obiit, anno salutis
 nostræ MDXXXVI. VI. Maji, cum Juventuti
 Scholasticæ annos X. fideliter præfuisse.

*Lux Evangelii cum purior orta refulsit,
 Accessitque decus, quod fuit ante, Scholis:
 Tradidit hic pueris artes Treiberus honestas,
 Sæpius & populo dogmata sancta DEI.*

LOTH. TREIBER. Civis Vratisl.
 F. Parent. cariss. piet. erg. p.

Zeller Merckwürdigkeiten, 1720, s.81

Epitafium– Andreas Treiber

o tym różnicowanie w charakterze pisma. Epitafium jest zakryte stallami i wymaga gruntownego oczyszczenia. Następujące po oczyszczeniu jego ponowne odczytanie pozwoliłoby najpewniej odtworzyć brakujące słowa tych trzech wersów. Stalle

skrywają jednakże jeszcze inną tajemnicę. Poniżej epitafium dla Andree Treibera znajduje się siedzenie, którego tylną ścianę 44 tworzą sekretne drzwi. Po ich otwarciu ukazują się spiralne schody prowadzące na chór powyżej zakrystii. Powstaje pytanie, dlaczego epitafium wykonano właśnie nad tymi drzwiami. Być może chodziło o to, że ten chór nad zakrystią służył w latach 1526–1536 jako pomieszczenie szkolne. W 1524 roku M. Georg Langnickel został pierwszym ewangelickim kaznodzieją w Jeleniej Górze. On to sprowadził wspomnianego Andree Treibera w roku 1526 do Jeleniej Góry i założył wraz z nim pierwszą luterzańską szkołę. Kościół pw. Erazma i Pankracego był wykorzystywany w dużej mierze jako protestancki. W roku 1646 została na polecenie króla szwedzkiego podpisana między katolickimi i ewangelickimi duchownymi ugoda o korzystaniu z kościoła. Według niej katolicy duchowni mogli odprawiać msze w niedzielę i w święta w godz.

od 6 do 8 i później, zaś ewangelicy mogli odprawiać od godz. 1 do 3, potem kościół był znowu do dyspozycji katolików. Podobnie uregulowano podział nabożeństw w dni powszednie. Nabożeństwa ewangelickie od

Ksiądz Marek Michalski i Ullrich Junker przy zamkniętych stallach chórowych

Wejście i spiralne schody za otwartymi stallami chóru, powyżej epitafium Andreasa Treibera

7 do 8, a następnie katolickie. W niedzielę miano odprawiać wspólnie lub od godz. 1 do 2 katolicy i zaraz potem ewangelicy. Ta wspólnota została gwałtownie przerwana w wyniku cesarskiego rozkazu. Później ewangelicki proboszcz Röhrich musiał oddać klucze magistratowi miasta, nastąpiło to 29 października 1650 roku.

Ullrich Junker

Tłumaczenie: Dr Józef Zaprućki

LITERATURA:

1. Johann Adam Hensel, Historia protestanckich kościołów w parafiach śląskich – w ośmiu rozdziałach –, Wydawnictwo Davida Siegerta, Lipsk i Legnica, 1768.
2. Lutsch Hans, Pomniki sztuki w rejencji legnickiej, Wrocław, 1891. Lutsch nadmienia ukryte drzwi w rzędzie krzeseł stali, jednakże nie wspomina o epitafium.
3. Hoffmann Hermann, Kościoły parafii katolickiej w Jeleniej Górze, Wrocław 1939, s. 29: Drugie piętro zakrystii nosi nazwę „scena garncarzy“ lub „chór mieszczański”. Jezuici odprawiali tu zazwyczaj nabożeństwa dla uczniów gimnazjum. Można tam wejść przez drzwi umieszczone obok (właściwie: w) stali
4. Zeller, David. Hirschberger Merckwürdigkeiten, Erster mTheil, Darinnen überhaupt: Von der Stadt Erbauung, ... Insonderheit aber von denen alten Hirschbergischen Gelehrten. Hirschberg 1720

